

ovat pohjoismaiset uutistoimistot olleet kytettyjä Reuterin Euroopanverkostoon ns. Scanplex-linjan kautta ja vastaanottaneet periaatteessa saman englantilaisen alkuperäismateriaalin, joka nyt on kokonaisuudessaan arkistoitu Ruotsin valtionarkistoon.

Yhteispohjoismaiseen tutkimusintressiin nivoutuu myös kysymys eri pohjoismaiden kotimaan uutisten välityksestä muuhun Pohjolaan. Probleemaa voidaan tutkia Ruotsin osalta TT:n sähköarkistossa vertailemalla Ritzaulta, NTB:lta ja STT:lta tulleita sähköitä TT:n lähettämään sähkömateriaaliin ja sanomalehtiin. Ongelmamykeröön imeytyy sekín, että ruotsalaiset - ennakkosensuurin muokkaamalta uutisoinnilta säästyneinä - ovat silloin tällöin, etenkin toisen maailmansodan aikana, olleet tärkeä informaatiokanava muiden pohjoismaiden uutiskuluttajille.

Slutord

Edellä on hahmoteltu varsin luonnosmainen kuva Ruotsin ulkomaansähkeistä ja niiden tutkimisesta. On osoitettu olevan mahdollisuuksia yhteispohjoismaisiin vertailututkimuksiin, koskapa Pohjolan uutistoimistot ovat olleet pitkään toisistaan riippuvaisia ja yhteistyössä toistensa kanssa. Varmastikin näitä ideoita voidaan vahvistaa, täydentää ja kehittää eri puolilta tässä symposiumissa. Yhteistutkimus voisi osittain perustua Svenska Telegrambyrånin ja Tidningars Telegrambyrån arkistoihin mutta myös muihin lähteisiin.

Tutkimusta on kuitenkin vaikea aloittaa. On harvinaista, että tietyn lähdemateriaalin olemassaolo sinällään tuottaa tutkimusta. Pikemminkin tieteen sisäisen debatin tuottamat virikkeet, tieteen ulkopuolisten tahojen tarve yms. tekijät vaikuttavat tutkimussuunnitelmiin enemmän kuin pelkät jonkin aineiston tutkimismahdollisuudet.

Siksi on tarpeen kysyä, millaisia tutkimustarpeita alueella on tai kuinka niitä voidaan houkuttaa esiin. Mitä funktiota toteuttaa tutkimusyhteisössä ruotsalainen sähköarkisto, jota on toiveikkaasti varastoitu muutaman vuosikymmenen ajan, vanhimmilta osin toistasataa vuotta? On olemassa riski että sähköarkistot vähitellen turteluvat, joten ne pitäisi pelastaa mikro-

filmaamalla. Tuommainen kallis toimenpide edellyttää hyviä perusteluja, etenkin aiheesta kiinnostuneilta tutkijoilta.

Kari Tarkiainen
(Ruotsinkielestä suomentanut Jukka Haapasalo.)

Kuka meitä suojelee?

Informaatiosota idän ja lännen välillä, jota Unescon ympärillä aika-ajoittain on käyty hyvin kiivaasti, on tällä hetkellä keskittynyt tai paremminkin jumiutunut kysymykseen journalistien suojelusta.

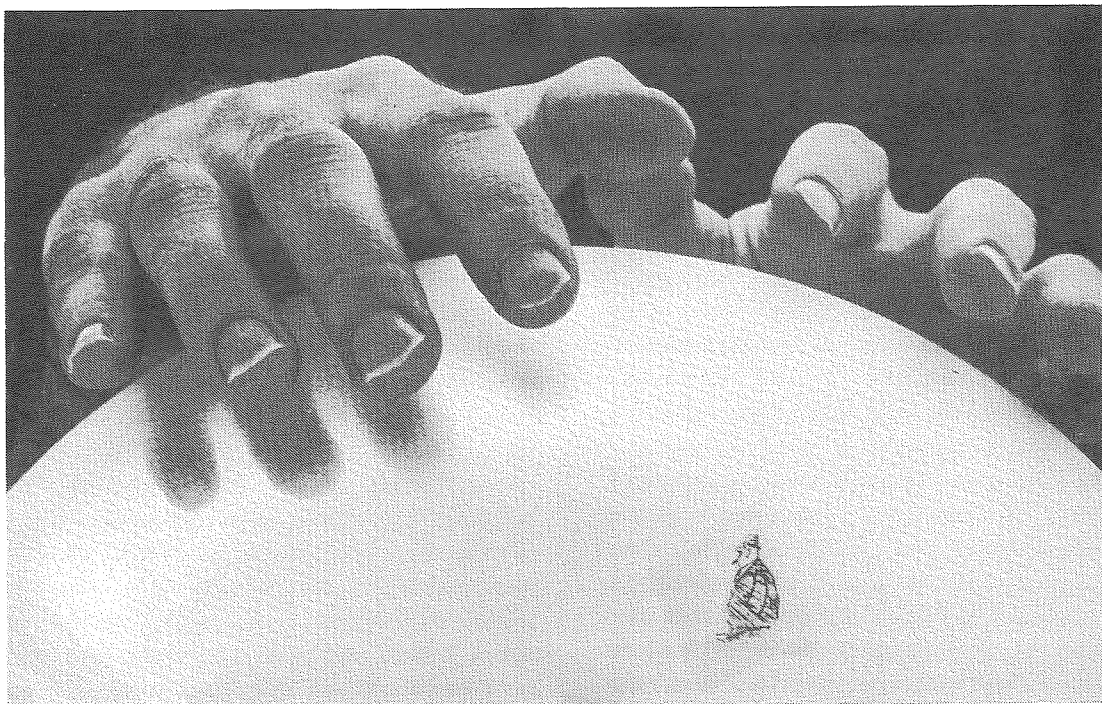
Aiheesta on tullut niin arka, että monista suunnitelmista huolimatta ei yhteisten neuvottelupöytien ääreen ole kyetty viime kevään jälkeen kerääntymään.

Sosialististen ja ei-sosialististen valtioiden erilaiset lehdistökäsitykset aiheuttivat Unescossa kiistaa jo viime vuosikymmenen lopulla, jolloin yleiskokouksissa käsiteltiin ns. joukkotiedotusjulistusta. Deklaraatio saatiin kuitenkin aikaan vuonna 1978 ja seuraavana tavoitteena pidettiin uutta kansainvälistä tiedotusjärjestystä. Tätä valmistelemaan oli asetettu asiantuntijaryhmä, Sean MacBriden johdolla toimiva komissio, jonka tehtäväksi annettiin pohjaselvityksen laatiminen. Komissio jätti syksyllä 1980 loppuraporttinsa yleiskokoukselle. Raportin suositusosassa käsiteltiin myös journalistien suojelua. Kun raportista kerättiin aikoinaan lausuntoja ja asiaa käsiteltiin yleiskokouksessa ei tähän suojelukysymykseen kiinnitetty erityisempää huomiota. Vasta kun Unescon toimintaohjelman mukaisesti ryhdyttiin jatkokäsittelyyn, havaittiin aihe otolliseksi kiistelun kohteeksi.

Komission loppuraportissa ei suoranaisesti esitetä mitään erityistoimia suojelun osalta. Perusteluna mainitaan, että toimittajat eivät ole millään tavalla erityinen ihmisryhmä maailmassa, vaan heidän oikeutensa ovat siteissä kunkin maan yleisiin ihmisoikeuksiin. Laajempien toimenpiteiden ehdottaminen, esim. toimilupajärjestelmän käyttö, sisältää vaaroja, jotka saattavat uhata toiminnan vapautta, todetaan raportissa. Komissio esittää kuitenkin tutkittavaksi, olisiko mahdollista luoda sellainen järjestelmä, että journalistilla olisi oikeus kääntyä jonkin riittävällä juridi-

matista on tulossa entistä vaarallisempi ja jokin ratkaisu olisi asiaan löydettävä. Sean MacBride on kuitenkin painottanut, että toimintavapaus ei silti saisi vähentyä.

Kuten edellä jo mainittiin, ei vielä 1980 yleiskokouksessa asiasta tehty suurempaa numeroa. Varsinaisen alun kiista sai vuoden 1981 helmikuussa, jolloin Unesco järjesti Pariisissa teemaa käsittelevän konsultaatiokokouksen. Alunperin tähän kokoukseen kutsuttiin maailman johtavat journalistijärjestöt. Siis IOJ, IFJ, Katolisten journalistien kansainvälinen liitto, Aasian, Etelä-Amerikan, Arabian ja Afrikan alueelliset järjestöt. Kun tieto kokouksesta sitten levisi myös

sella arvovallalla varustetun elimen puoleen silloin kun häneltä on evätty tai riistetty henkilöllisyystodistus. Tutkittavaksi esitettiin myös ns. ylimmän kansainvälisen elimen perustaminen, jonne viime kädessä valitukset voitaisiin tehdä.

Komission puheenjohtaja MacBride ei ollut täysin tyytyväinen komissionsa suosituksiin ja piti näkemystä suojelusta riittämättömänä. Hän toi eriävän mielipiteensä esille raportissaan ja on esittänyt sen myös myöhemmin käydyissä keskusteluissa. Hänen mielestään toimittajan am-

päätöimittäjien ja kustantajien keskuuteen, kutsuttiin asiasta nostetun kohun vuoksi paikalle mm. myös IPI (Kansainvälinen Lehdistöinstituutti, johtavien toimittajien järjestö), IAPA (Pohjois-Amerikan kustantajien järjestö), FIEJ (Kansainvälinen Sanomalehdenjulkaisijain Liitto) sekä World Press Freedom Committee (aatteellinen yhdistys, jonka keskuspaikka on USA:ssa).

Kokouksen tuloksena saatiin - ensimmäisen keran Unesccon historiassa - kaksi eri kannanottoa. Tällä kertaa linja ei kulkenut itä-länsi -akse-

lilla, vaan journalistit ja päätoimittajat/kus-
tantajat linjalta.

Alunperin kokoukseen kutsutut journalistijär-
jestöt olivat yhteisessä kannanotossaan sitä
mieltä, että tilanteelle olisi tehtävä jotain.
Toisessa paperissa viitataan yleisiin ihmiso-
keuksiin sekä torjutaan erityisen lehdistökortin
luominen.

Kokouksen pohjapaperia, jonka on laatinut pro-
fessori Gaborit, oli tulkittu siten, että tavoit-
teena olisi Unescon tai jonkin komission jakama
lehtimieskortti, joka myönnettäisiin vain niille
journalisteille, jotka toimivat Unescon joukko-
tiedotusjulistuksen mukaisesti. Sitoutuisivat
siis vahvistamaan rauhaa ja kansainvälistä yhteis-
ymmärrystä ja torjumaan rasismia, apartheidia ja
sotaan kiihoittamista. Kortin myöntänyt elin
voisi siten myös peruuttaa kortin sellaiselta
journalistilta, jonka katsottaisiin myötävaikut-
taneen kolonialismia, neokolonialismia ja impe-
rialismin edistämiseen tai jonka on havaittu
rikkoneen jonkin suvereenin valtion voimassaole-
vaa kansallista lehdistösäännöstöä hankkimalla
ja levittämällä uutisia, joiden julkaiseminen on
omiaan vahingoittamaan kyseisen yhteiskunnan ke-
hitystä ja sen rauhanomaista rakennustyötä.
(Tällaisen tulkinnan kokouksen keskusteluista on
välittänyt Suomeen päätoimittaja Simopekka
Nortamo.)

Talloiresin vastaisku

Järjestelmä tuntuu mahdottomalta toteuttaa ja
sellaista tuskin kukaan on voinut vakavissaan
esittää. Valitettavasti kuitenkin tuo edellä
esitetty näkemys oli syynä sille, että World
Press Freedom Committee ja USA:ssa Tufts'n yli-
opiston osana toimivan The Fletcher School of
Law and Diplomacy'n järjestämänä pidettiin touko-
kuussa Talloiresissa, Ranskassa kokous, johon
osallistuivat "länsimaistyypisten demokratioiden
tiedotusvälineet". Tässä kokouksessa annettiin
julkilausuma, jota on yleisesti luonnehdittu
vastadeklaraatioksi. Julistuksessa tuetaan mm.
kansainvälisten järjestöjen sekä muiden julkisten
ja yksityisten yhteenliittymien kaikkia pyrkimyksiä
tiedonvälityksen epätasapainon korjaamiseksi

ja uuden teknologian saattamiseksi saataville
edistämään paino- ja radioviestimien sekä jour-
nalismin maailmanlaajuista eteenpäinmenoa.

Julistus oli hengeltään siis paljolti saman-
suuntainen Unescon pyrkimysten kanssa luoda uusi
kansainvälinen tiedotusjärjestys. Mutta sitten
kun julistuksessa puhutaan toimittajien suoje-
lusta ollaankin eri linjoilla.

Lehtimieskunnan jäsenten tulisi nauttia kan-
sallisten ja kansainvälisen lain täyttä suojaa.
Emme tavoittele erityissuojelua emmekä erikois-
asemaa ja vastustamme kaikkia ehdotuksia, jotka
saattaisivat journalistit valvonnan alaisiksi
heidän suojelemisensa nimissä, sanotaan julistuk-
sessa.

Kansallisten tai kansainvälisten yhteenliitty-
mien toimesta tapahtuvaa toimiluvan antamista
journalisteille ei pitäisi pakottein säädellä
eikä toimiluvan antamisen asemesta journalisteille
pitäisi asettaa mitään erityisiä vaatimuksia,
todetaan julistuksessa edelleen.

Talloiresiin kokoontuneet kuusikymmentä eri
tiedotusvälineiden edustajaa 20 maasta olivat
siis eri linjoilla kuin esimerkiksi molemmat kan-
sainväliset lehtimiesjärjestöt IOJ ja IFJ. IFJ
(ns. lännen liitto) piti viime toukokuussa ekse-
kutiivikomitean kongressin Helsingissä. Kongressi
hyväksyi päätöslauselman, jossa puolustettiin
vapaata ammatinharjoittamista, vapaata ay-toimin-
taa, poliittisen syrjinnän vastustamista jne.
Samalla kuitenkin vahvistettiin järjestön Unescon
kokouksessa ottama kanta, että olisi pyrittävä
aktiivisesti edistämään Unescon aloitteita, jotka
tähtäävät lehtimiesten tehokkaamman suojelun vah-
vistamiseen.

Samansuuntaiseksi voidaan sanoa IOJ:n (ns.
Prahan liitto) Moskovan kongressissa lokakuussa
annettuja päätöslauselmia, vaikka ne ovatkin
ideologisen liturgian henkeen kirjoitettuja.

Unescon toimintaohjelman mukaisesti piti journalistien suojelusta järjestää jo kesällä 1981 ns. Round table -kokous. Järjestelytekniisiä syitä syytettiin silloin kun kokous siirrettiin syksyyn. Syksy koitti, eikä kokousta voitu vielääkään pitää ja seuraavaksi ajankohdaksi asetettiin vuoden 1982 kevätkausi, mutta jälleen on oikeasta luovuttu. Tilanne keskustelun käymiselle on ilmeisesti edelleen liian tulehtunut, jotta voitaisiin odottaa jonkinlaisia tuloksia. Milloin sopiva aika keskustelun jatkamiselle on, siitä ei ole tietoa.

Kansainvälinen Lehdistöinstituutti IPI laatii jokseenkin säännöllisesti raportteja lehtimiesten henkilöön ja oikeuksiin kohdistuneista loukkauksista eri puolilla maailmaa. IPI:n raportti vuosilta 1976-78 kertoo karua kieltään: 24 toimittajaa murhattiin, 57 haavoitettiin tai kidnapattiin, 13 toimitukseen tehtiin attentaatti. Huolimatta näistä raporteista IPI katsoo aiheelliseksi vastustaa jopa pyrkimyksiä saada journalisteille parempi suoja työskentelylleen.

Myönnettävä on, että kukaan ei ole vielä esittänyt käyttökelpoista ideaa, miten asia pitäisi järjestää vaarantamatta samalla ammatin harjoittamisen edellyttämää vapautta. Mutta ratkaisumallia ei suinkaan löydetä sillä, että kiistellystä aiheesta ei päästä edes keskustelemaan.

Leena Paukku

Kansainvälistä viestintää kansainvälisesti

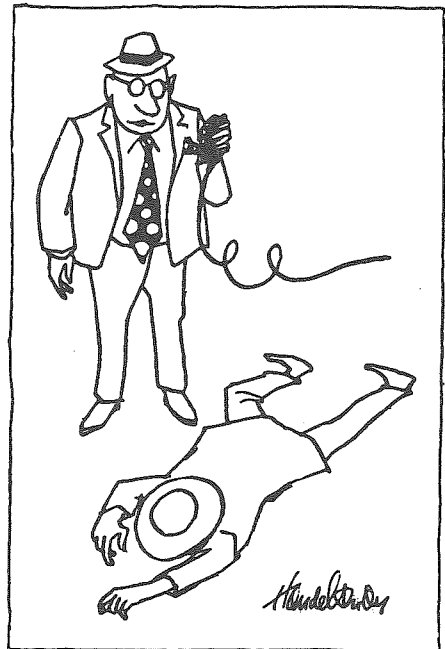
Moninkertaisesti kansainvälinen matkaava kokous pysähtyi pitämään päivän mittaisen seminaarin Helsingissä 28. elokuuta 1981. Kyseessä oli kansainvälisen joukkotiedotustutkimuksen järjestön IAMCR:n (International Association for Mass Communication Research) kansainvälisen viestinnän sektorin (International Communication Section) kansainvälisesti kokoonpantu kokous ja seminaari.

Sektorin kokous oli alkanut Ruotsissa, jatkui

laivalla Tukholmasta Helsinkiin ja muuttui seminaariksi Helsingissä. Seminaariin osallistui 25 tutkijaa 16 maasta; Suomi oli edustettuna kahdeksalla tutkijalla. - Kuten tunnettua, Tiedotusopillinen yhdistys TOY ry on IAMCR:n aktiivinen jäsenjärjestö.

Kansainvälisen viestinnän sektorin tarkoituksena on edistää viestinnän kansainvälisiin allekkoihin kohdistuvaa tutkimusta toimimalla linkkinä tutkijoiden välillä, koordinoimalla tutkimus- ja selvitysprojekteja jne. Sektorin puheenjohtajana toimii jugoslavalainen tri Breda Pavlic.

Ennen Helsingin pysähdyspaikkaa sektorin kokouksessa oli suunniteltu IAMCR:n seuraavan yleiskokouksen ja konferenssin yhteyteen sektorin omaa ohjelmaa. Seuraava yleiskokous pidetään vuonna 1982 todennäköisesti Ranskassa yleisteemana "Communication and Democracy". Sektorin omissa istunnoissa käsitellään mm. seuraavia aiheita: uusi kansainvälinen tiedotusjärjestys, kulttuurituotteiden ylikansalliset virrat ja kansainvälisen viestinnän sisältökysymykset. Lisäksi sektio ottaa vakavaan tarkasteluun itse kansainvälisen viestinnän käsitteen; mitä siis on *kansainvälinen* ja *kansallinen* viestintä.

'However, the Chilean man-in-the-street appears to have few complaints.'